

Akaretler'in sıra evleri

Başta Atatürk olmak üzere, birçok seçkin insanın yaşamış olduğu, geçmişte toplumsal önemi olan kuruluşların yer aldığı Akaretler'in sıra evleri, kendi türünün en ilginç örneği.

Cezmi Ersöz

“Evet öğrendim, gerçekten çok üzülüm Akaretler'in otel haline getirilmesine. Orada bir tarih yaşanmıştı. Akaretler, Abdülaziz döneminde, Dolmabahçe Sarayı'nı yangından kurtarmak için yapılmıştır. Abdülaziz, yangından çok korkardı. O dönemlerin yangınları da malûm. 1870 yılında, Beyoğlu yangını faciası yaşanmış, hatta bana bir şey olmaz deyip, sefareti terk etmeyen İngiliz sefiri, yangının giderek büyümesi ve sefareti tehdit etmeye başlaması üzerine canını zor kurtarıp kaçmıştır. Nitekim sefarethane yanmıştır. İşte Abdülaziz bütün bunları görüyor ve sarayın etrafına Batılı, neoklasik tarzda, Akaretler'i yaptırıyor Ermeni mimar Sarkis Balyan'a. Akaretler'de önceleri sarayda çalışan bazı görevliler otururdu. Son dönemlerde de seçkin kişilerin oturduğu bir yer olmuştur. Örneğin Turing Kurumu'nun kurucularından Reşit Saffet Atabinen, Akaretler'de oturmuştur. Reşit Saffet, 'Atatürk'ün Nutku'nu Fransızca'ya çeviren, Lozan görüşmelerinde temsilciliğimizi yapan, bir dönem mebus olan, İstanbul'da Fransızlar için çıkarılan Fransızca bir gazetenin başyazarlığını yapan (bu sırada 25 yaşındaydı Reşit Saffet Bey) çok değerli bir kişiliktir. Atatürk, Çanakkale'den gelip Akaretler'de kısa bir süre kirada kaldığı zaman, Reşit Saffet'i tanımış kendisini çok takdir etmiş ve onunla dostluğunu geliştirmiştir...”

Abdülaziz tarafından 1870 yılındaki büyük Beyoğlu yangını sonrasında Dolmabahçe Sarayı yakınlarına saray görevlilerinin ikâmeti için yaptırılan Akaretler'in sıra evlerinde Çanakkale dönüşü Atatürk de kiracı olarak oturmuştu.

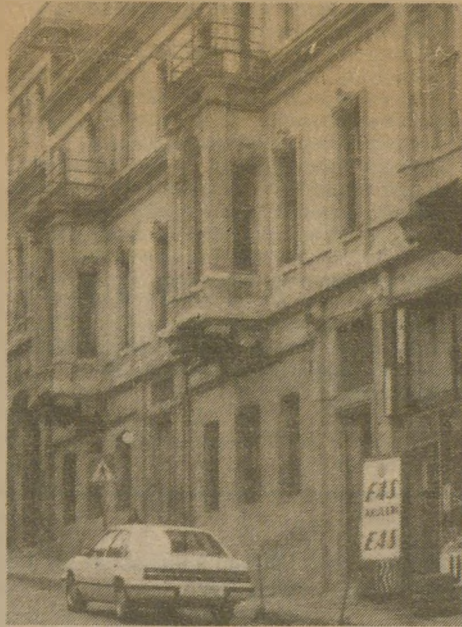
Standart bir şehir mi?

Ben de Yıldızlı olduğum için, Akaretler'i iyi bilirim, CHP'nin Genel Merkezi vardı burada. 30'lu, 40'lı yıllardı. Genel merkezin önüne dizilir şarkılar, marşlar söyledik. Bu yılları yaşayanların çok canlı anıları vardır burada. Evet, Akaretler İstanbul'un karakteristik bir yeridir. Yazık ki onu da elden çıkartmak istiyorlar. İstanbul'u Beyrutlaştırma çabaları var ve bu çok üzücü bir durum. İstanbul'u standart bir şehir haline getirecekler.. Akaretler'i yarı büro, yarı otel biçiminde yani 'apart-otel' olarak düzenleyeceklermiş. Peki, ama İstanbul'a o kadar çok turist geliyor ki, yani Akaretler'i otel yapmanın mantığını pek anlamıyorum doğrusu...”

9 Nisan 1987 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan ve Akaretler'in Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından apart-otel haline getirilmesine ilişkin karar üzerine, Turing Kurumu Başkanı Çelik Gülersoy, yukarıda aktardığımız çarpıcı gerçekleri söyledi. Evet İstanbul'a kimlik kazandıran, bu şehrin adeta referans yerleri sayılan birçok tarihi bina gibi, Akaretler de bu otel furiasından nasibini alacak.

Akaretler'de 183 aie oturuyor

Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan Akaretler'in otel yapılmasına ilişkin gelişmeleri öğrenebilmek için, genel müdürlüğe gidip, üst yetkililerle görüşmeye çabaladık; ama bu üst yetkili kişilerin “garip bir tiki” olduğunu fark ettik. “Akaretler'in otel yapılması hakkında ne düşünüyorsunuz?” diye sordüğümüzde, hemen hepsi odalarının tavanında çılgınca dönen vantilatörleri gösterip, “Her şey bizim üstümüzde olup bitiyor, vallahi biz bir şey bilmiyoruz,” dediler.. Biz

de önce vantilatöre, sonra tavana bakıp, hemen hepsi üst katta oturan üst yetkililerin daha da üstünde çatı ve gökyüzü olduğunu düşünüp, kısa süren bir şaşkınlık geçirdikten sonra bu tip konuların odacılar, kat görevlileri, hatta çaycılar tarafından daha iyi bilinip, yorumlanacağını bir kez daha hatırlayarak bu kişilerle bir hayli trajik konuşmalar yapmaya başladık. Akaretler'de halen 183 ailenin oturduğunu, bunun 24'ünün serbest kiracı, geri kalan 159 ailenin bir veya daha çok kişinin Vakıflar Genel Müdürlüğü ve buna bağlı şubelerde çalıştığını, memurların (ve bazı işçilerin) Akaretler'deki 3 oda 1 salon olan evlerine ayda 5 ile 7 bin 500 lira arasında kira verdiklerini ve bunların birçoğunun Va-

kıflar gibi az maaş veren bir yerde çalışmalarının belki de tek cazip yanının bu “süper ucuz” ev kirasının olduğunu, eğer bu Akaretler otel olur ve kendilerine ev bulamazsa durumlarının çok kötü olacağını böylelikle öğrenmiş olduk. Tabii Akaretler'in tarihi geri planı ve İstanbul'un kimliği ile ilgili sorunlar bir yana, işin bu yanının da son derece yaşamsal olduğunu da. Öyle ki Vakıflar Genel Müdürlüğü'ndeki bazı memurlar, korku ve çaresizlik içindeydi ve bu kişiler evsiz kalırsa nerede ucuz gecekonda bulacaklarını tartışıyorlardı. Ama işin diğer bir talihsiz yanı da Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün, Turizm Bakanlığı'nın kararından önce Akaretler'de yıllardır oturan ve birçoğu ölmüş bürokratin eşi ve yakınlarının oluşturduğu 24 serbest kiracı aileyi tahliye etmek için bunlar aleyhine davalar açmış olmasıydı. 24 memuruna daha ucuz konut sağlamak isteyen vakıflar hiç beklemediği bir emri vaki ile karşılaşmış, şimdi yaklaşık 159 memuruna başka bir yerde konut bulabilme telaşına düşmüştü...

Istanbul'a kimlik kazandıran tarihi binalar arasında özel bir yere sahip Akaretler'in sıra evleri de kentteki otel furiasından nasibini almak üzere...

Sinan'ın hamamı süpermarket olursa...

Mimar Sinan'ın İmrâhor'da yaptığı hamamın, bugün süpermarket olduğunu düşünürsek toplumsal tabakalar arasında yardımlaşmayı ve hizmet unsurunu temel ilke edinmesi gereken Vakıflar'ın Akaretler'de yaşadığı bu bunalımı değerlendirebiliriz. 19. yüzyılın ikinci yarısında, Balyan ailesinin parlak bir üyesi olan Sarkis Balyan tarafından, yangın sonrası düzenleme bölgesinde, neoklasizmin esnek ve özgül bir anlayışıyla, sıra-ev grubu içerisinde İstanbul'un en ilginç örneklerinden sayılan Akaretler'in otel haline getirilmesiyle hem insan, hem de tarihi çevre unsuru yok sayılmıştır.

Başta Atatürk olmak üzere, birçok seçkin insanın yaşamış olduğu, CHP Genel Merkezi, Beşiktaş Spor Kulübü gibi toplumsal önemi olan kuruluşların yer aldığı, dahası birçok memur ailesini barındıran Akaretler hakkında ender ve yetkin araştırmalardan birini yapan Pars Tuğlacı'nın Akaretler'le ilgili bir uyarısını son gelişmelerden sonra iç burukluğuyla okumak elde değil: “Akaretler, sıra-ev grubunun hemen tüm zemin katları ve bazı parsellerdeki konutlarında üst katların bugün işyeri-bazıları da kamu yapısı olarak koruma ilkelerine uyulmadan kullanılmakta ve hızla bozulmaya uğramaktadır.” (Pars Tuğlacı, “Balyan Ailesi Akaretler Sıra-ev Grubu s. 247)

Pars Tuğlacı'nın, Akaretler'e ilişkin olarak artık bu tür endişeler taşınmasına gerek kalmadı. Çünkü gelecek kuşaklar Akaretler'i ancak arşivlerden çıkarılacak güzel fotoğraflardan görüp öğrenecekler. “Akaretler” adı da bir semt ya da bir İstanbul yokuşunun adı olarak, yaşayabildiği kadar yaşadıkça, bizler de anılarımıza uzanan çağrışımlar duyacağız bu sözcüğün titreşimlerinde... □

